

Zárószó

Az olvasó ebből a könyvből a magyar művelődéstörténetnek azt a fejezetét ismeri meg, amely felöleli Erdélynek és a trianoni Magyarországnak kulturális történéseit, központjában a kolozsvári Ferenc József tudományegyetemmel.

Gondolatban újból megjelenítette az ősi székhelyére diadalmasan hazatért Ferenc József tudományegyetemnek az országgyarapító Kormányzó részvételével Kolozsvár társadalmának örömujjongása közben lefolyt, lélekbemarkolóan megható megnyitó ünnepét, amely egyúttal a magyar nemzeti kultúrának a visszatért Erdély földjén a két évtizeden át keservesen viselt béklyókból való felszabadulását is jelképezte.

Az olvasó megismerte az erdélyi tudományos és főiskolai mozgalmak három és fél évszázados viszontagságos fejlődését, amely a tizenkilencedik század derekán két monumentális alkotásban találta meg a törekvések beteljesülését : az erdélyi magyar társadalom csodálatos erőfeszítésével és áldozatkészségével létrehívott Erdélyi Nemzeti Múzeumban és a magyar állam által alapított kolozsvári Ferenc József tudományegyetemben.

Megismerte ennek a két intézménynek nagy teljesítményeit és vezető szerepét Erdély szellemi életében az alapításuktól a magyarság történelmi katasztrófájáig, Erdély elszakadásáig és román uralom alá jutásáig eltelt boldog időszak alatt.

Látta, hogy a történelmi Magyarország összeomlása milyen különböző sorsot juttatott osztályrészül a két intézménynek. Az Erdélyi Múzeum hősiessen és szívósan védelmezte létét az elnyomó és kisajátításra törekvő hatalommal szemben és a legmostohább körülmények között, a legnagyobb nehézségek leküzdése árán mégis teljesítette hivatását : megőrizte a gyűjteményeiben felhalmozott tudományos kincseket, magyar

nyelven művelte és terjesztette a tudományt. A Ferenc József tudományegyetem pedig ketté szakadt; a materiális egyetem, vagyis az épületek, a felszerelések, a műszerek, a könyvek összesége Kolozsváron maradt és kényszerűségből idegen kultúra szolgálatába szegődött; míg az eszmei egyetem, vagyis a tudományoknak magyar nyelven, magyar szellemben hirdetése a tanárokkal együtt száműzetésbe ment és rövid ideig tartó hányódás után Szegeden talált új otthonra. Ez az új otthon a magyar államnak és Szeged város közönségének együttes bőkezűségéből mihamar méltó utóda lett az elvesztett és mindig visszasírt igazi otthonnak. A szegedi Ferenc József tudományegyetem életének kétévtizedes munkássága is minden tekintetben méltó folytatása volt a kolozsvári Ferenc József tudományegyetem megszakadt munkásságának.

Az egyetem szegedi korszakának szerencsés véget vetett a nagy magyar sorsfordulat, amely lehetővé tette, hogy újból Kolozsváron egyesülhetett a Ferenc József tudományegyetem materiális és eszmei része és ezzel új életre támadott fel Erdély magyar egyeteme.

Mi a jelene ennek az új életnek? Ez bizony egyelőre küzködés a megindulásnak, a kezdetnek nehézségeivel. Az egyetem materiális része, az épületek, a felszerelések megkopottan, elavultan, kifosztottan fogadták az „eszme“ visszatérését. Igaz, hogy az állam azonnal kinyújtotta segítő kezét és kifejezte abbeli elhatározását, hogy az egyetemnek megadja mindazokat a korszerű eszközöket, amelyek az eredményes működésének nélkülözhetetlen feltételei. Amde olyan sok a javításra szoruló meglévő és olyan sok a pótolni való hiány, hogy a mostani nehéz viszonyok közepette, a legnagyobb pénzügyi áldozatkészség mellett is jó időbe beletelik, amíg a tanítás és tudományos kutatás sikere érdekében támasztott minden jogos igény ki lesz elégítve. Addig is a tanároknak meg kell alkudni a helyzet kényszerűségével és sok mindenről le kell mondaniok, ami más egyetemen megvan és majd a kolozsvári egyetemen is meglesz. Meg is teszik ezt zúgolódás nélkül, mert az a tudós gárda, amely a tanári testületet alkotja, a kolozsvári egyetemi tanárságban valóságos missziót látott és így lelkileg fel volt készülve lemondások és áldozatok hozatalára. Az ifjúság pedig küzködik a tanulás nehézségeivel, amelyek főleg a hiányos előismeretekből származnak; de kitartó szorgalommal fokozatosan legyőzi azokat, hiszen már a kisebbségi sors megtanította arra, hogy csak teljes erőfeszítés árán boldogulhat.

Es vajjon mi lesz a Ferenc József tudományegyetem jövője? Emberi szem nem láthat ugyan be a jövőbe, de az emberi akaratnak módjában van saját erejével és igyekezetével elősegíteni a kívánt jövő kialakulását.

Legyen ez a jövő olyan, amilyent az az adottság kíván meg, hogy a Ferenc József egyetem Erdély fővárosában, Kolozsváron működő magyar tudományegyetem.

T u d o m á n y e g y e t e m . . . Legyen az egyetemen valóban a tudomány az úr és ezt szolgálja önzetlenül tanár és tanuló. A tanárt a kutatásban és a tanításban vezesse az a meggyőződés, hogy az ő főfeladata egyike a legmagasztosabb emberi feladatoknak : az igazság keresése és a legjobb hite szerint megtalált igazságnak szabad hirdetése. A tanuló pedig a tanárai tanításából ne csupán a választott életpályájához szükségesnek vélt bizonyos mennyiségű ismerethalmazt, hanem tudományos gondolkodást is igyekezzék megtanulni, mert bárminő életpályát választott is magának, azon a szürke sablont meghaladó magasabb értékű szellemi munkára elsősorban a tudományos gondolkodás képesít. De legyen a tanárnak a tanulóval kapcsolatban még egy másik, nem kevésbé magasztos feladata is : a nevelés. Az egyetemi hallgató éppen az emberré érésnek, az önálló egyéniség kialakulásának éveit tölti az egyetemen, amikor különösen fogékony minden értelmi ráhatás és lelki befolyásolás iránt. Az ifjú még akkor is nevelésre szorul és mi sem kívánatosabb, mint hogy ezt a nevelést a maga fenkölt szellemében az egyetem adja meg. Az egyetemi tanár a saját tudományszakja területén elismert tekintély, a hallgató szemében példakép, és így mi sem természetesebb, mint hogy ugyanő ne csak tanítson, hanem neveljen is. Igyekezzék a rendelkezésére álló változatos eszközökkel, de legfőképpen példaadással, a hallgatót igazságszerető, kötelességtudó, hivatásérző, munkás egyéniséggé nevelni. Ez annál inkább sikerül, minél inkább át tud változni a tanár és a hallgató közti kezdeti nagy távolság a mester és a tanítvány közti közelséggé.

M a g y a r e g y e t e m . . . A tudomány mindenkori igazságai bármennyire közös tulajdonai minden művelt nemzetnek és bármennyire szükséges és kívánatos a különböző nemzetek tudományos együttműködése, a magyar egyetemnek — így a Ferenc József tudományegyetemnek is — meg kell, hogy legyen a maga különleges magyar nemzeti jellege, még pedig nem is egy, hanem két tekintetben. Először is az egyetemnek — mind a kutató, mind a tanító munkájában — különös odaadással és tervszerű-

séggel kell tudományos vizsgálat tárgyává tenni a magyar földre, a magyar népre, a magyar életre vonatkozó kérdéseket, mert elsősorban a magyar tudósok hivatottak a magyar vonatkozású kutatások elvégzésére és mert a magyar egyetemnek nyilvánvaló kötelessége, hogy az általa nyújtott összefogó tudományos műveltségnek szerves része legyen a magyarságnak minél gazdagabb és mélyrehatóbb ismerete is. De ezenfelül az egyetemnek is közre kell működni a nemzeti érzés megerősítésében, a nemzeti öntudat kifejlesztésében, a nemzeti politika nagy kérdéseinek tisztázásában, a nemzet történeti igazságainak feltárásában és az egységes nemzeti közszellem kialakításában. Csakis így válik az egyetem valóban nemzetnevelő intézménnyé is a tudományművelő, tudósképző és szellemi életpályákra előkészítő jellegének változatlan megtartásával. Ne mondja senki, hogy az egyetem ezzel kiszolgáltatja magát a politikának, mert más a nemzeti politika, mint a napi politika. Korunkban, amikor minden kisebb nemzet előtt felmeredhet a lét vagy nemlét kérdése, amikor nem lehet vitás, hogy a háború utáni új Európában a magyarság csak úgy állhatja meg a helyét és csak úgy folytathatja évezredek történeti hivatását, ha minden erejét és minden értékét a nemzeti közösség javára használja fel, a magyar egyetemnek is a benne felhalmozott és folyton kiegészülő óriási szellemi energiája egy részét közvetlenül kell a magyarság megerősítésére fordítani.

Erdély egyeteme... A Ferenc József tudományegyetem kolozsvári székhelyénél fogva földrajzi értelemben erdélyi egyetem, de kell, hogy egyúttal Erdély egyetemévé is váljék. Nem jelent ez kulturális szeparatizmust, vagy regionalizmust; a Ferenc József tudományegyetem éppúgy az egyetemes tudománynak és a magyar nemzeti kultúrának tűzhelye lesz, mint a többi magyar egyetem. Csak két különleges feladata is lesz; az egyik: Erdély multjának, jelenének és jövőjének minden tudományos szempontból való tanulmányozása és megismertetése; a másik: Erdély szellemi mozgalmainak irányítása és a történelmileg kialakult erdélyi szellemiség ápolása.

Ha a sors megengedi, hogy a Ferenc József tudományegyetem a fentiekben vázolt életet élhesse, akkor történelmi hivatást teljesít, mert működésével segít megtartani a magyarságot a művelt emberiségnek és Erdélyt a magyarságnak.

SZILY KÁLMAN